

*Tomo KOROŠEC**

K TRIDESETLETNICI SLOVENSKEGA OBRAMBOSLOVJA¹

Spoštovani!

Obletnice niso zgolj za to, da bi si z njih rituali ozaljšali vsakdanjik. Razen tistih povsem zasebnih so namenjene pogledu k začetkom in so priložnost, da se pobrska po spominu, virih in preteklih dogodkih ter tu in tam kaj dopolni, spravi v red, utrdi ali razstre še kaj neznanega, kar more odpomoči tesnobi, ki jo pušča intelektualni strah pred praznim prostorom v preteklosti, pred nami. Gotovo pa so obletnice tudi za to, da se ob njih postavimo sami pred sabo in pred drugimi, da jih obhajamo, ker smo nanje ponosni, kajti ponos na nekaj vrednega nas združuje in nam osmišlja delovanje. Prepuštimo torej kritičnemu filozofu mnenje, da je ponos le napuh bedakov. Njih nemara v oholosti združuje, zanesljivo pa jim ne more osmisлити ničesar, še napuha ne.

Bodite zatorej pozdravljeni vsi, ki ste danes prišli k teje slovesnosti, ker ste sklenili, da se spodobi biti zraven, kadar se izkazuje čast nečemu pomembnemu.

Ko je Prešeren dopolnil svojih trideset let, je napisal trpko pesem Slovo od mladosti. Trideset let je imel za »lepši polovico« svojih dni, a druge polovice, ki jo je kar nekako predvidel, žal ni izpolnil. Mladosti leta so mu kmalu minula, rodila malo cvetja in »še tega rožce so se koj osule«. Pesnik, ki ga nosimo v srcih skozi vse življenje, skozi vsa dejanja in nehanja, tako da tujci vidijo ta pesnikov narod kot obsedenega od svojega pesnika, nam je res dal iztočnice za dolgo vrsto slovesnih premišljanj, a *svoyo* tridesetletnico je mogel postaviti le med dve točki, usojeni vsemu živemu, med začetek in konec.

Slovenskemu obramboslovju – naj bo lahkotnost nenatančnosti tega poimenovanja dopustna le pogojno, da bi z eno besedo zajeli interdisciplinarno vedo, njen fakultetni študij z današnjo množico prepletenih področij, obramboslovni poklic in profesijo, več kakor 700 njunih nosilcev, nešteto strokovnih besedil, raziskovalnih poročil, knjig, razprav, člankov in sedanji družbeni položaj ter negov nesporni ugled – temu obramboslovju pa pišemo tridesetletnico brez prešernovske trpkosti, saj so mladosti leta dala zadoستي žlahtnega cvetja, ki se ni osulo, ampak dandanašnji dobro plenja.

To že, leta *našega* življenja so – kakor Prešermu – utekla prehitro, samo lenobam čas teče prepočasi. A tukaj vas vidim nekatere, ki ste bili na slove-

* Dr. Tomo Korošec, redni profesor Fakultete za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

¹ Besedilo je nastalo oktobra leta 2005 kot slavnostni govor na osrednji proslavi ob trideseti obletnici ustanovitve študija na Fakulteti za družbene vede.

snosti v nekdanji ljudski skupščini, ko smo povzdignili prvo desetletnico obramboslovja – *to* je bilo njegovo slovo od mladosti.

Pet let pozneje, ko so izbruhnili »vzgojno izobraževalni programi«, je VIP obramboslovje že zaključeval svoj podiplomski študij. In nam je bilo potlej čez pet let usojeno videti, kako se obramboslovje, mladega je bilo že zadosti za obilno letino, stavlja v službo osamosvajanu države Slovenije (»strahljivca v celem ni imel števili«, kakor ga ni imel Črtomir med svojimi vojščaki pred odločilnim spopadom v Ajdovskem gradu). Dvajsetletnico smo sicer praznovali malo odmaknjeno, kdo ve, zakaj, saj je naš dvajsetletni mladenič že previharil in se obnesel. Ko pa ta čas obhajamo tridesetletnico študija obramboslovja, vidimo zrelega možakarja, tako rekoč »kerlca«, ki ga je sedanja predstojnica Katedre za obramboslovje na FDV, profesorica Ljubica Jelušič, predstavila takole:

»Na dodiplomskem študiju ponujamo splošno družboslovno, politološko, obramboslovno in vojaško znanje ter veščine. Diplomirani obramboslovec pozna različne obrambne sisteme, ima osnove s področje psihologije, sociologije vojske, kriznega upravljanja, oborožitvenih sistemov, strategije, geografije, prostorske informatike, mednarodnih odnosov in prava oboroženih spopadov, vojaške taktike, slovenskega vojaškega izrazoslovja, mednarodnih varnostnih struktur, civilne obrambe, pozna sistem zaščite in reševanja. Zadnja leta krepimo predmete s problematiko sodobne vojske, zlasti s področje voditeljstva in popolnjevanja oboroženih sil. V študij vnašamo vojaške veščine, ki jih študentje spoznajo na vojaških taborih v organizaciji Slovenske vojske.« Na okrogli mizi, od koder imam citirano oznako, so kajpak še druge kvalifikacije tega možakarja, npr. dosežki Obramboslovnega raziskovalnega centra, z domačimi in celo v tujini naročenimi raziskavami, ki se prepletajo skozi dodiplomske, posebej pa skozi podiplomske programe.

Vse to in še veliko drugega bi se tu dalo predstaviti, a bi ob tej priložnosti nemara zlorabil vašo potrpežljivost. Za splošno informiranost o tej problematiki so sodelavci Katedre za obramboslovje pripravili obilico podatkov in so radovednim tiskani na razpolago.

Meni tako ostane manj zahtevno, a prijetno praznično spominjanje na začetke in vsaj dolžna omemba vseh – rajnkih in živih – ki so zastavili za podjetje, o katerem po tridesetih letih zapišemo s takó »neznosno lahkostjo«, da »ponujamo splošno družboslovno, politološko, obramboslovno in vojaško znanje ter veščine«.

Najprej seveda je bila nova obrambna doktrina, imenovana *splošna ljudska obramba* kot posledica bridkega spoznanja ob sovjetski okupaciji Češkoslovaške, da tedanjo socialistično državo potencialno ne ogroža samo kapitalistični Zahod. Doktrina oboroženega ljudstva, skorajda gibanje, je kot odgovor začelo prežemati celotno družbo, od armade prek gospodarstva do šolstva. Slednje, predvsem univerzitetno, je na fakultetah v glavnih mestih

konstitutivnih republik moralo doktrino razviti v študij, takrat imenovan *študij SLO in DS*, da bi odpomogel zamišljenim ambicijam velikanskega obrambnega sistema države. Slovensko obramboslovje je imelo srečo, da se je ta študij lociral na pravzaprav edinem primernem mestu, tj. na tedanji Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo, da se je mogel utemeljevati na družboslovju, na osnovah sociologije, politologije, antropologije in komunikologije. Odločitev, sprva sicer povsem politična, je med fakultetne učitelje zanesla nekaj bojazni pred militarizacijo fakultete, saj sta za vojaškostrokovni del novega programa skrbela armada in Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo. A bili so številni, kmalu tudi na najvišjih republiških institucijah, ki niso videli v prvi vrsti obrambe »tekovina«, ampak možnost za uresničenje zgodovinskih in tudi pred tremi desetletji zatrtih stremljenj po vzpostavitvi in izgradnji nacionalnih obrambnih prvin. Nekateri, spodbujeni z oblikovanjem republiške Teritorialne obrambe, so namigovali na ustanovitev slovenske vojaške akademije, a ti v danih razmerah niso imeli kaj prida možnosti, danes pa jo štejemo vsaj za potratno, čeprav bi ji bilo dano nekatere stvari postaviti na svoja mesta. Različne vizije, ki so tu in tam prišle na dan v diskusijah, se niso nikoli preonegale v rušilne spopade, ampak so se zlagoma utirjale na dobri poti. Spočetka je bilo res tako, da so v učnih načrtih prvega in drugega letnika – takrat še ne obramboslovja – prevladovali vojaškostrokovni predmeti, vendar se je razmerje med konstitutivnimi fakultetnimi, se pravi, družboslovnimi in oblikujočimi se obramboslovnimi predmeti (ki so postopno inkorporirali tudi nekatere vsebine vojaških ved in panog) uravnotežilo že v prvem desetletju in je šlo od prvega k četrtemu letniku v korist obramboslovja. Nekako po petih letih iskanja je bilo v četrtem letniku študija SLO in DS skupno 355 ur družboslovnih (vključno s predmetom Telesna vzgoja) in 470 ur vojaškostrokovnih predmetov. Deset let pozneje, v študijskem letu 1992/93, pa je v 4. letniku razmerje naslednje: družboslovni – morali bi reči: širše družboslovni – predmet (Sociologija religije) 60 ur, »pravi«, reklo bi se družboslovno-obramboslovni pa 675 ur. Naštejmo jih: Sociologija in politologija vojske, Varnostni sistem II., Temelji vodenja in poveljevanja, Teorija civilne obrambe I. in II., Slovensko vojaško izrazoslovje in Sodobno oborožitveni sistemi.

Prvi predstojnik študija, takrat se je imenoval Fakultetni seminar usmeritve za SLO in DS, je bil (še) docent dr. Anton Bebler, sprva predavatelj predmeta Sociologija in politologija ljudske obrambe, nato pa še vrste obramboslovnih predmetov; izmed fakultetnih učiteljev sta priskočila še utemeljitelj slovenske komunikologije profesor France Vreg, ki je oblikoval predmet Komunikologija SLO in si je nekaj let pozneje pridobil neminljive zasluge za prve znanstvenoraziskovalne korake v obramboslovju, ko je prevzel vodenje t. i. makroprojekta, s katerim je bilo treba v zveznem merilu preveriti pripravljenost sistema SLO in DS v vseh pomembnih sferah družbenega življe-

nja, nadalje prof. Ernest Petrič, ki je dopolnil svoj predmet v Pravni sistem SLO in temelji mednarodnega vojnega prava ter z njim nadomestil istoimenski predmet polkovnika docenta in zunanjega učitelja Staneta Kotnika, ki je v naslednjem letu oblikoval predmet Civilna in zdravstvena zaščita, izmed drugih zunanjih učiteljev pa je generalmajor in izredni profesor Franc Sotlar začel in še plodnih pet let predaval nosilni predmet Koncept, doktrina in sistem SLO, Franc Kranjc je predaval predmeta Teorija o vojni in Priprave in vodenje SLO, general Milan Lah pa predmet Vojaško zemljepisje. V naslednjem študijskem letu se je s predmetom ABK obramba pridružil polkovnik Drago Tanc, ki je pozneje imel še predmet Sodobna bojna sredstva, iz Filozofske fakultete pa je prof. Ilija Mrmak predaval Metodiko predmeta obramba in zaščita.

Študijsko leto 1979/80 je bilo vznemirljivo. Prvotna *usmeritev* za SLO je napredovala v *Smer* za SLO, odklik od nekritičnega prenašanja doktrine SLO in DS je nakazoval nastop interdisciplinarnega *obramboslovja*, pristopila pa je vrsta zunanjih učiteljev: polkovnik Ivan Franko s predmetom Javna uprava, podpolkovnik Zvonimir Gorjup, dolgoletni nosilec predmeta Kartografija in topografija, od leta 1992 s profesorjem Jurijem Kunaverjem predelane ga v predmet Geografija in prostorska informatika, nadalje polkovnik in izredni profesor Zdravko Klanjšek z Vojaško zgodovino, polkovnik Vlado Krašovec s Temelji vodenja in poveljevanja, za krajše obdobje stotnik Ivan Lah s Temelji SLO in DS, major Tihomir Mirković s predmetom Sodobna bojna sredstva, podpolkovnik Vasilij Suzić s predmetoma Vojaškostrokovni pouk in Taktika KOV, zlasti pa seveda široko izobraženi podpolkovnik Milovan Zorc, poznejši general, takrat pa drugi predstojnik smeri kot nosilec predmetov Temelji vodenja in poveljevanja, Strategija oboroženega boja, za umrli generalom Sotlarjem pa je prevzel in razvil tudi predmet Zasnova in sistem SLO in DS. V 4. letniku je že bil predmet Raziskovalni seminar, diplomski pa je imel Metodologijo družboslovnega raziskovanja na področju SLO in DS.

V štud. letu 1980/81 je Tomo Korošec začel predmet Slovensko vojaško izrazoslovje, izmed zunanjih pa izredni profesor Edo Kranjčević Družbeno samozaščito, dr. Danijel Brezic Zdravstveno in socialno varstvo SLO in DS, s Filozofske fakultete pa profesor Levin Šebek z Vojaško, pozneje Vojno psihologijo. Naslednje leto so se priključili še polkovnik Ivo Tominc s predmetom SLO in DS v SFRJ I. in II., Leopold Hočever z Metodiko obrambe in zaščite, docent Ivo Samec kot nosilec predmeta Civilna zaščita, izredni prof. mag. Jože Smrekar za predmet Temelji obrambnih priprav (z leta 1983 vključeno vsebino predmeta Zdravstveno in socialno varstvo SLO in DS). Podpolkovnik Teodor Geršak je nadaljeval s prirejenim predmetom Vojaško zemljepisje, generalmajor Lado Kocijan pa kot tretji predstojnik študijske usmeritve s predmetom Strategija oboroženega boja, pozneje Strategija. Leta 1983 je

predmet Sodobna bojna sredstva predaval polkovnik Blaže Kibarovski, major Anton Tovornik pa je imel terenske vaje (t. i. zimsko in poletno alpinistiko, ki smo ju pribarantali pod firmo domačih specifičnosti in po napornih razpravah z generalštabom JLA, ki je za izvedbo lepo skrbela v svojih enotah). Za študente, ki niso služili vojaškega roka, pa so si želeli pridobiti častniški čin, je major Tovornik izvajal tudi predmet Taktika KOV I. in II. To je že bila doba obramboslovja in leta 1989 je v sodelovanju s Filozofsko fakulteto nastopilo pot tudi kot B-predmetna skupina predmetov, ki so se izmed 12 skupnih obramboslovnih predmetov delili v dve skupini: v skupino predmetov za upravno-organizacijsko in za pedagoško področje. Fakultetna učiteljica doc.dr. Alojzija Židan je za drugo skupino izvajala predmet Didaktika. Fakulteta je bila za izvedbo našega študija deležna zveznih t. i. zagonskih sredstev, ki so šla v neznatni meri za honorarje zunanjih učiteljev, nekateri so se plačilu sploh odpovedali. Iz teh sredstev pa smo mogli kupiti vse prostore na tedaj sezidani Pedagoški fakulteti, kar je velika zasluga po vrsti tretjega predstojnika Kocijana: kot tank je oral po merodajnih institucijah, da je Katedra za obramboslovje domovala na svojem in sta mogli studentarijo kakor nekakšno famulijo držati skupaj tajnici katedre Hilda Balažic, posebej srčno pa gospa Marjeta Čepar; danes pa bo mogla prostore ohraniti tudi v sedanji razkošni dozidavi na fakultetnih tleh.

V študijskem letu 1990/91 je bil instaliran izraz obramboslovje v poimenovanju VIP obramboslovje in to je bil čas, ko so začeli prevzemati »vzgojnizobraževalna« dela prvi pravi, na lastni katedri izobrazeni obramboslovci, ki so se univerziteni karieri zapisali desetletje prej. Skozi celoten proces je šel najprej dr. Anton Grizold, nato pa še dr. Marjan Malešič, dr. Ljubica Jelušič in dr. Darko Lubi. Ti so tudi prevzeli skrb za uresničevanje kadrovske rasti Katedre za obramboslovje do današnjega časa.

V naslednjem študijskem letu se je Katedri pridružil še redni prof. dr. Anton Žabkar, ki po upokojitvi na naši fakulteti še deluje kot učitelj in raziskovalec. Za krajši čas je prevzel predmet Teorija taktike KOV še polkovnik Alojz Jehart, pozneje brigadir in vojaški ataše, za njim pa polkovnik David Humar.

Po ukinitvi VIP-ov in v naslednje desetletje so na fakulteti razvejeni programi in smeri, študij obramboslovja pa poteka v okviru programa Politologija kot Smer obramboslovje. Kakšna naj bo »primerljivost obramboslovne študija z evropskim«, zaradi katerega delamo bolonjsko reformo? Naj pridejo iz Evrope pogledat, kako to delamo tukaj ali pa naj svoje študente pošljejo na FDV. Tudi podiplomski študij obramboslovja je poglobljen in razvejen. V mnogočem poteka študij tudi v koristni naslonitvi na Slovensko vojsko.

Spoštovani! Najbrž mi boste pritrdili v misli, da že ta jubilejni in zgolj kurtoazni prelet čez tvorce obramboslovnega študija priča, da ob tridesetletnici

ne izkazujemo spoštovanja nedeljskemu izletu, ampak množici predanih in požrtvovalnih delavcev, ki so verjeli in hoteli, da se je izoblikovala vrednota, izobraževalna, domovinska, kulturna in nacionalna. Zato se klanjam spominu preminulih mož, ki so za seboj pustili zaslužnost za današnji čas, Sotlarju, Tomincu, Klanjšku, Lahu, Samcu, Tovorniku, Šebeku, vsem živečim in celo navzočim izrekam zahvalo z naročilom, da čakajo štiridesetlenico obramboslovja, matični fakulteti pa hvaležnost, da je s svojimi silami pomagala dogovoriti to dobrino. Potešilo me bo, če se mi boste v teh čustvih pridružili.

Zdaj pa si skupaj z zahvalo za čas, ki mi je bila dodeljena biti govorec na tej slovesnosti, jemljem še privilegij izraziti osebno reminiscenco na neki oddaljeni čas:

Na študij SLO in DS so se že spočetka vpisovala tudi dekleta, opazno veliko deklet. To se je štelo za nekaj povsem naravnega, brez vsake zveze z rogoviljenjem feminističnih rdečih brigad. Bile so dobre, celo zelo zavzete študentke in – vojakinje (takrat smo med drugimi v vojaški terminologiji predvideli tudi ta izraz). Študij obramboslovja je namreč vključeval možnost, da si diplomanti pridobijo tudi častniški čin. Predmet Taktika KOV in nekatere vojaške veščine so to možnost odpirale prek »stažiranja« v vojaških enotah JLA. Tam (v Šentvidu, Mariboru in Sarajevu) so obramboslovke postale vojakinje, najprej s činom vódnic, urile so navadne vojake, ki so v enote prinesli z vseh jugoslovanskih vetrov znani trdiciionalni predsodek o tem, da so vojaške zadeve »muška posla«. No, videl sem jih pri delu v Šentvidu, in če so se jim vojaki kje v zakotju nemara posmehovali, tam, na poligonu, so si ustvarile povsem »možakarsko« avtoriteto (če je to moškost sploh treba imenovati), tako da so delali kot ure, trdo in strumno. Teže pa je bilo s skupino, ki je bila v Sarajevu. To je bilo vojakinjam neprijazno, čeprav ne sovražno okolje. Nastanjene v soseščino gostujočih arabskih častnikov, ki so v naših dekletih videli kake izraelske amaconke, ka-li, so bile preprosto nerazumljene, deležne moralne sumničavosti in prikrajšane za osnovne higienske razmere. Zato smo morali poslati majorja Mirkovića, ki je – to je že treba priznati – kot poklicni vojak težave malo izgledil. A nekoč je vodnica Ljubica, kasneje redna profesorica in predstojnica Katedre za obramboslovje, telefonično potožila o stiski spričo krivičnega tretmana. Ali ji je bil klavni stavek, ki sem ga takrat izrekel, kaj v uteho, tega je nisem vprašal do danes. Ponigliavost iz toplega predstojniškega kabineta telefoniranega stavka: »Veste, kolegica, tam je težko biti Slovenka« je prišla za mano in moteča ostala dandanašnji. Morda mi bo zdaj, ko sem se javno izpovedal, kaj lažje. A tako je to bilo v začetkih.